

Interview Michael Sandel in Buitenhof 7-5-2023

Michael Sandel:

Mijn boek gaat over de opstand in democratieën over de hele wereld tegen regerende elites, wat een gebrek aan vertrouwen weerspiegelt. En het is een begrijpelijk, legitiem gebrek aan vertrouwen omdat de elitaire mainstream partijen vier decennia lang een versie van neoliberale globalisering hebben gepromoot die beloningen gaf aan degenen aan de top, maar grote delen van de bevolking in de steek liet. En dus is het geen verrassing dat, nou ja, vooral vanaf 2016, we een terugslag zagen tegen de elites en dat bedreigt nu de toekomst van de democratie.

Twan Huys

Heb je het alleen over de Verenigde Staten of gebeurt dit in veel democratieën, ook hier in Nederland?

Michael Sandel

Nou, het gebeurt, zeker in veel democratieën. We zien figuren als Marine Le Pen in Frankrijk, de Alternative für Deutschland in Duitsland steun verwerven. Het kanaliseren van deze grieven in Nederland, ik heb onlangs gelezen over het succes van BBB, die ook, lijkt mij, kijkend als een buitenstaander, mij een andere uitdrukking van de backlash tegen elites. Die door boeren en werkenden wordt gezien als niet reagerend, niet luisterend dus.

Twan Huys

Je bent niet verbaasd dat BBB in Nederland, die zo succesvol waren omdat ze een historische overwinning hadden. Zoiets hebben we nog nooit gezien. Dat verbaast u helemaal niet.

Michael Sandel

Nou, het is consistent met wat we zien. In veel andere landen, de opkomst van een versie van rechts populisme dat gebruik maakt van grieven, woede, wrok, frustratie tegen de regerende elites tegen de politiek establishment. Maar die sentimenten zijn authentiek. Ze zijn echt, ja.

Twan Huys

Dus wie heeft hier schuld aan?

Michael Sandel

Nou, het is een ingewikkeld plaatje, want die grieven. Sommige zijn lelijk en smerig. Met Trump, bijvoorbeeld, appelleerde hij aan racistische, xenofobe sentimenten. Maar, en we hebben de neiging om hem en zijn aanhangers te verwerpen door te denken dat het alleen om racisme en xenofobie gaat. Maar er zijn legitieme grieven verbonden met deze lelijke sentimenten, en de legitieme grieven die we beter kunnen aanpakken. Die gaan over toenemende ongelijkheid, niet alleen van inkomen en rijkdom, maar ook over ongelijkheid van sociale erkenning en waardering voor werkende mensen, mensen die geen universitair diploma of beroepscertificaat hebben.

Twan Huys

We hebben zojuist gesproken met de president van de Nederlandse bank, een bankier. We hadden een enorme bankencrisis in 2008 en nu weer in uw land, banken gaan failliet, Er zijn bankrups. Wat doet dit met de geloofwaardigheid van banken voor de meerderheid van de mensen?

Michael Sandel

Het holt de legitimiteit van banken in de financiële sector verder uit. Dit is een van de grieven die volgens mij legitiem zijn. Na de financiële crisis van 2008 was er een bailout van de banken die in wezen de aandeelhouders maakte. En de mensen die de crisis hadden veroorzaakt redden hen in feite, zetten het systeem weer in elkaar. Terwijl de gewone huiseigenaren die hun huis hadden verloren, met moeite de rekening moesten betalen en te maken kregen met bezuinigingen.

Twan Huys

En de belastingbetalers betalen, net als nu, weer voor het falen van Silicon Valley Bank, maar ook hier in Europa. Krediet, Zwitsers de overheden redden deze banken. En je zou je afvragen waarom is het een normaal bedrijf. Waarom zou het steeds, elke keer door overheden gered worden?

Michael Sandel

De redenering, en die is wel steekhoudend, is dat sommige van deze banken te groot zijn om failliet te gaan, dat er een systeemrisico zou zijn dat het systeem zou instorten. Maar het is alsof de belastingbetalers en de gewone burgers gegijzeld worden door een systeem waarin de financiële wereld zo'n onevenredige macht heeft over de economie en ook over de politiek, dat ze deze reddingsoperaties kunnen afdwingen. En dat zorgt voor legitieme woede na de reddingsoperatie na de crisis van 2008 in de Verenigde Staten. Die woede voedde bewegingen ter linkerzijde met de Occupy beweging en Bernie Sanders verrassende kracht en ook ter rechterzijde, de Tea Party beweging en uiteindelijk de verkiezing van Trump. En deze woede en wrok, mede door de redding van de banken, blijft de democratie overschaduwen omdat het wantrouwen creëert.

Twan Huys

Ander voorbeeld, we spraken net de wereldwijde directeur van het Wereld Natuur Fonds en zij zegt, luister, klimaatverandering is een heel belangrijk onderwerp en we verliezen biodiversiteit. Wat we in Nederland zien is dat sommige mensen zeggen, luister, er is zoveel geld gereserveerd om dit probleem te bestrijden, ik kan zelfs mijn energierekening betalen. Wat is het probleem daar vanuit uw perspectief?

Michael Sandel

Ik denk dat ze gelijk heeft. Ik ben het met haar eens over de urgentie om klimaatverandering aan te pakken. De vraag is hoe we het nu moeten aanpakken. Het vereist zeker enorme publieke investeringen, dat staat buiten kijf. Maar we zitten in een soort politieke impasse over klimaatverandering omdat het niet zal werken. Ik denk niet dat het zal werken om gewoon een top-down oplossing te hebben.

Hier zijn de investeringen. Hier zijn de regels. Hier zijn de nieuwe belastingen. Zonder te luisteren naar en in gesprek te gaan met de gemeenschappen en de werkende mensen wier leven zal veranderen door de overgang naar een groene economie.

Twan Huys

Maar zegt u dat politici niet uitleggen wat ze doen en waarom deze kwestie zo belangrijk is?

Michael Sandel

Het is deels dat ze het niet uitleggen, maar het is niet alleen een kwestie van beter uitleggen. In feite zeggen politici en wetenschappers vaak dat als u de wetenschap maar beter zou begrijpen, u het met ons eens zou zijn. Dat is een soort prediking dat als je de wetenschap niet begrijpt, je onwetend bent. Politici en politieke

partijen en sociale bewegingen moeten praten met en luisteren naar mensen die in de fossiele-brandstofindustrie werken, mensen wier banen zullen verdwijnen, boeren, om te zien of zij kunnen worden betrokken bij het overleg over hoe dit probleem moet worden opgelost.

Twan Huys

Heel duidelijk. Het andere boek dat je schreef. Ook zeer interessant. De tirannie van verdienste. Wat is er geworden van het algemeen belang en dat je schrijft dat onderwijs als motor van sociale mobiliteit het ressentiment heeft aangewakkerd en heeft bijgedragen aan de opkomst van populistten als Trump. Nu dacht ik altijd dat onderwijs de sleutel is voor een gezonde, gelukkige, slimme samenleving. U zegt het tegenovergestelde. Waarom?

Michael Sandel

Nou, niet precies het tegenovergestelde. Ik ben het ermee eens dat onderwijs de sleutel is tot een gezonde samenleving. Ik heb mijn carrière op de universiteit doorgebracht. Ik ben helemaal voor onderwijs, maar presenteer onderwijs als de oplossing voor ongelijkheden in inkomen, rijkdom en sociale waardering. Dat is de fout. Individuele opwaartse mobiliteit door hoger onderwijs is niet genoeg om de structurele ongelijkheden te bestrijden die het tijdperk van marktgestuurde globalisering heeft voortgebracht. Dat is mijn argument.

Twan Huys

President Obama zei toen hij het voor het zeggen had. Hier in Amerika kun je het maken als je het probeert. Bevalt die zin je niet? Waarom niet?

Michael Sandel

Ten eerste, gewoon als een beschrijvende kwestie, is het niet echte sociale mobiliteit. In de Verenigde Staten zeiden we vroeger dat het hier altijd mogelijk is om te stijgen, terwijl in Europa mensen vastzitten in de klasse van hun geboorte. Het blijkt dat de kansen op intergenerationale mobiliteit in de Verenigde Staten kleiner zijn dan in veel Europese landen. Zeker de Noord-Europese Scandinavische landen, maar iets minder dan in Nederland. Maar een antwoord op ongelijkheid bouwen dat zegt dat je het kunt maken als je het als individu probeert, je gaat een universitair diploma halen, dan kun je misschien stijgen. Dat is niet genoeg om de ongelijkheid in inkomen en aanzien en respect aan te pakken die zoveel mensen terecht frustrereert. En als ik daar nog aan mag toevoegen, het is een vergissing. We vergeten met die slogans dat de meerderheid van onze medeburgers geen universitair diploma heeft. Meer dan 60% in de Verenigde Staten en in Nederland heeft geen universitair diploma. Het is dus dwaasheid om een economie te creëren die als noodzakelijke voorwaarde stelt voor een fatsoenlijk leven en waardig werk. Een universitair diploma dat de meeste mensen niet hebben.

Twan Huys

Je hebt het dus over die mythe dat je het kunt krijgen, dat je rijk kunt worden, succesvol, als je maar hard genoeg werkt, zoals Obama zei. En u vertelt dit verhaal, ook heel kritisch, over het nieuwe liberalisme al 30 jaar. En nu, de laatste tijd, luisteren de mensen. Een van de mensen die luistert is de Duitse bondskanselier Angela Merkel. Hij heeft uw boek gelezen. En toen zei hij ik wil in contact komen met die man want hij heeft een belangrijke boodschap. Waarom? Wat wilde hij van je horen? Omdat jullie met elkaar praten.

Michael Sandel

Dat deden we. Hij we hadden een dialoog. Het was eigenlijk tijdens zijn campagne, tijdens de recente campagne, en we spraken over hoe veel werkende mensen boos en verontwaardigd zijn en zich hebben afgekeerd van sociaal-democratische partijen, die hij leidde. Vanwege het gevoel dat elites op hen neerkeken, een soort credentialistisch vooroordeel. En dus spraken we over een alternatief politiek project dat in plaats van mensen te wapenen voor meritocratische concurrentie, ga een universitair diploma halen en maak je dan geen zorgen over ongelijkheid, want je zult stijgen en richtte zich in plaats daarvan op de waardigheid van werk, hoe een gevoel van respect en eer en sociale erkenning en beloning te vernieuwen voor degenen die essentieel werk verrichten, essentiële bijdragen leveren, maar die misschien geen universitair diploma hebben. En hij maakte dit, zo blijkt, tot een thema van zijn campagne. En hij won.

Twan Huys

Nu, interessant genoeg heeft u twee zonen, toch? Ja, uw vrouw en een van uw zonen werkt ook aan Harvard. Dus u komt uit deze zeer intellectuele familie. Je zou kunnen zeggen dat je een vertegenwoordiger van de elite bent. Hoe krijgt u uw informatie van de mensen waar u het nu over heeft? Hoe voorkom je dat je preekt tegen een groep waar je geen enkel contact mee hebt?

Michael Sandel

Nou, ik zou niet zeggen dat ik geen enkel contact heb, want buiten mijn klaslokalen en buiten wat ik op de universiteit doe, reis ik veel en spreek ik voor publiek. Toegegeven, velen van hen hebben een universitair diploma en velen van hen zijn studenten, maar het is een eerlijke vraag. Ik denk dat een deel van wat we missen in onze politiek is dat we de kunst van het luisteren zijn verloren. En met luisteren bedoel ik niet alleen de woorden horen die anderen spreken, we zijn het vermogen verloren om te luisteren naar de morele principes en zorgen, die achter de overtuigingen van mensen liggen en de meningsverschillen die we hebben. Een van de redenen waarom we zo gepolariseerd zijn, is dat we niet naar elkaar luisteren. We zijn de kunst van het democratisch openbaar discours kwijt. We hebben voornamelijk schreeuwpartijen, partijdige schreeuwpartijen, en het wordt versterkt door sociale media, die ons voeden met nieuws en meningen waar we het al mee eens zijn.

Twan Huys

Bent u de ambassadeur van het debat?

Michael Sandel

Ambassadeur van het debat. Nou, die titel accepteer ik graag. Wat ik probeer aan te moedigen, niet alleen bij mijn studenten maar ook breder in ons burgerlijk leven, is een meer moreel robuust, geëngageerd soort publiek discours dan het soort waaraan we gewend zijn geraakt. Een zuiver technocratische politiek is onbevredigend omdat ze niet ingaat op de grote ethische vragen die mensen bezighouden, en ook de schreeuwpartijen bieden geen oplossing. We moeten dus echt bouwen aan een beter soort publiek discours, een publiek discours van engagement, van morele argumenten, waarin we ondanks onze verschillen samen in het openbaar kunnen redeneren over grote vragen.

Twan Huys

Ik denk dat dit heel goed is. En voor deze uitzending vandaag in Buitenhof, en hopelijk luisteren politici en iedereen naar wat u te zeggen had over dit onderwerp. Michael Sandel, heel erg bedankt voor je komst naar Buitenhof.